

Restituční nárok

Z hlediska práva na ochranu a uspokojení restitučního nároku nelze činit rozdíl mezi oprávněnými osobami, které žádají o naturální náhradu podle § 11a odst. 1 zákona o půdě, a oprávněnými osobami, které žádají o finanční náhradu podle § 16 odst. 1 zákona o půdě. Jejich postavení musí být rovné.

Obecně platí, že žádostí o finanční náhradu podle § 16 odst. 1 zákona o půdě a jejím poskytnutím v neúplné (částečné) výši restituční nárok nezaniká, nebyl-li zjištěn jednoznačný projev vůle oprávněné osoby se zbytku restitučního nároku vzdát. V případě zjištění takové vůle je třeba vzhledem k okolnostem věci posoudit, zda jí lze přiznat příslušné právní účinky.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. III.ÚS 1932/24 ze dne 5.8.2025)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatelky H.Š., zastoupené JUDr. M.P., advokátem, sídlem P., proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2024, č. j. 28 Cdo 959/2024-157, rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 8. 11. 2023, č. j. 16 Co 248/2022-129, a rozsudku Okresního soudu ve Vyškově ze dne 23. 9. 2022, č. j. 6 C 113/2022-100, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Brně a Okresního soudu ve Vyškově, jako účastníků řízení, a České republiky - Státního pozemkového úřadu, sídlem P., zastoupené JUDr. A.R., advokátem, sídlem P., jako vedlejší účastnice řízení, tak, že usnesením Nejvyššího soudu ze dne ze dne 17. 4. 2024, č. j. 28 Cdo 959/2024-157, rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 8. 11. 2023, č. j. 16 Co 248/2022-129, a rozsudkem Okresního soudu ve Vyškově ze dne 23. 9. 2022, č. j. 6 C 113/2022-100, byla porušena ústavně zaručená práva na rovnost podle čl. 1 Listiny základních práv a svobod, na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na ochranu legitimního očekávání podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Z odůvodnění:

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a napadená rozhodnutí

1. Ústavní soud předesílá, že v nyní posuzované věci jde o tytéž pozemky a obdobné řízení před obecnými soudy, jako v řízení o ústavní stížnosti sp. zn. II. ÚS 1186/24, ve které již Ústavní soud rozhodl vyhovujícím nálezem ze dne 5. 3. 2025, sp. zn. II. ÚS 1186/24. Odůvodnění tohoto nálezu proto koresponduje s uvedeným rozhodnutím, případně na ně bude pro zestručnění odkazováno, neboť skutkové okolnosti, postup orgánů veřejné moci, jejich právní hodnocení a nakonec i právní závěry Ústavního soudu jsou obdobné.

2. I v této věci se zesnulý manžel stěžovatelky jako oprávněná osoba ("oprávněný"), domáhal žalobou nahrazení projevu vůle vedlejší účastnice k uzavření smlouvy o bezúplatném převodu blíže specifikovaných pozemků. Oprávněný požadoval přecenění svého restitučního nároku a bezúplatným převodem náhradních zemědělských pozemků mělo dojít k uspokojení právě tohoto přeceněného restitučního nároku. Učinil tak poté, co již v roce 2010 namísto náhradní naturální restituce uplatnil právo na poskytnutí peněžité náhrady podle § 16 odst. 1 zákona č. [229/1991](#) Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku ("zákon o půdě"), která mu byla téhož roku i vyplacena. Vedlejší účastnice tehdy restituční nárok ocenila částkou 29 994,40 Kč, nicméně

podle nově zpracovaných znaleckých posudků byla cena odňatého pozemku vyšší (2 585 750 Kč). Ačkoliv byl totiž pozemek v době přechodu na stát evidován jako zemědělský, ve skutečnosti byl určen k výstavbě obytného souboru Černý Most II. Přecenění restitučního nároku vedlejší účastnice odmítla a na odmítavém postoji setrvala i v rámci předmětného sporného soudního řízení.

3. V záhlaví uvedeným rozsudkem Okresní soud ve Vyškově ("okresní soud") žalobu zamítl (výrok I.) a uložil oprávněnému povinnost nahradit vedlejší účastnici náklady řízení (výrok II.). Okresní soud dovodil, že nárok oprávněného byl uspokojen již v roce 2010, oprávněný uspokojení od té doby až do uplatnění nároku na přecenění nerozporoval. Vedlejší účastnice tak považovala dluh za splněný. Okresní soud dospěl k závěru, že nárok oprávněného je promlčen, přičemž vedlejší účastnicí uplatněná námitka promlčení není v rozporu s dobrými mravy.

4. Proti rozsudku okresního soudu podal oprávněný odvolání. Napadeným rozsudkem Krajského soudu v Brně ("krajský soud") byl rozsudek okresního soudu potvrzen (výrok I.) a dále bylo rozhodnuto o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok II.). Krajský soud se ztotožnil se závěrem okresního soudu o nedůvodnosti podané žaloby na převod náhradních pozemků. S odkazem na rozhodovací praxi Nejvyššího soudu krajský soud konstatoval, že nárok oprávněného byl na základě jeho žádosti v celém rozsahu vypořádán náhradou v penězích, a tím tento nárok zanikl. Z uvedeného důvodu se již krajský soud nezabýval námitkou promlčení nároku.

5. Proti rozsudku krajského soudu podal oprávněný dovolání. Napadeným usnesením Nejvyšší soud (též "dovolací soud") odmítl dovolání podle § 243c odst. 1 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád jako nepřipustné (výrok I.) a rozhodl o nákladech dovolacího řízení (výrok II.). Podle Nejvyššího soudu je závěr krajského soudu, že nárok oprávněného byl vypořádán náhradou v penězích a že se tak nemůže domáhat převodu náhradních pozemků ve smyslu ustanovení § 11a zákona o půdě (na podkladě žádosti o přecenění restitučního nároku uplatněné až v roce 2021), souladný s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu, a to včetně dříve rozhodnuté věci týčž účastníků řízení. Podle Nejvyššího soudu není významné, zda tehdy poskytnutá náhrada odpovídá i měřítkům dnešním, nadto oprávněný proti výši poskytnuté finanční náhrady včas a právně relevantním způsobem - uplatněním práva na její případné doplacení, jež podléhalo by nepochybně i promlčení - nebrojil.

6. Nejvyšší soud nepřisvědčil ani argumentaci oprávněného, že judikaturou vyslovené závěry jsou v rozporu se smyslem a účelem restitučního zákonodárství, jak je ve svých rozhodnutích vymezuje Ústavní soud a které jsou reflektovány i v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu. Byl-li to právě oprávněný, jenž namísto zákonem preferovaného způsobu uspokojení restitučního nároku poskytnutím náhradního pozemku upřednostnil (již v roce 2010) vypořádání restitučního nároku formou finanční náhrady, nemohlo být napadeným rozhodnutím zasaženo do jeho legitimního očekávání mít možnost uspokojit svůj restituční nárok prostřednictvím náhradního pozemku.

II. Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka v ústavní stížnosti, stejně jako oprávněný (její právní předchůdce) v již rozhodnuté věci sp. zn. II. ÚS 1186/24, nesouhlasí se závěrem obecných soudů, že byl předmětný restituční nárok na náhradu za nevydaný pozemek vypořádán a zanikl tím, že vedlejší účastnice poskytla oprávněnému částečnou finanční náhradu a že podle obecných soudů není rozhodné, jaká byla správná výše restitučního nároku podle zákona o půdě. Vedlejší účastnice vyčíslila v řízení před obecnými soudy uplatněný nárok oprávněného na částku ve výši necelých cca 2,4 % skutečné hodnoty nároku a pouze v této částečné výši byl v roce 2010 formou finanční náhrady restituční nárok uspokojen. Vedlejší účastnice tedy provedla nesprávné ocenění restitučního nároku oprávněného a toto své pochybení odmítá napravit.

8. Stěžovatelka namítá, že nesprávně evidovaná výše restitučního nároku oprávněného není pro

stanovení správné výše restitučního nároku určující. Podle zákona o půdě a judikatury Nejvyššího soudu je totiž pro určení výše restitučního nároku rozhodující charakter a cena odňatých a nevydaných pozemků. Stěžovatelce jako právnímu nástupci oprávněného vznikl nárok podle zákona o půdě z titulu nevydaného pozemku v k. ú. Černý Most, který měl prokazatelně stavební charakter, a proto je namístě poskytnout jí odpovídající náhradu. Byla-li evidovaná a později vyplacená částka objektivně nižší než reálná hodnota nároku, nelze nárok stěžovatelky na poskytnutí náhrady podle zákona o půdě považovat za zcela vypořádaný (nemohl zaniknout). Přístup státu, který ho i přesto považuje za vypořádaný, odporuje dobrým mravům.

9. Podle stěžovatelky je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti i závěr obecných soudů, že žádost oprávněného o částečnou finanční náhradu odpovídající evidenci vedlejší účastnice a její následné vyplacení lze z materiálního hlediska považovat za volbu provedenou oprávněným, kterou se vzdal jakýchkoliv dalších nároků, zejména na vypořádání zbylého nároku. Z obsahu žádosti oprávněného o poskytnutí částečné finanční náhrady nelze dovodit, že by výslovně projevili vůli nahradit původní práva na poskytnutí odpovídající náhrady plynoucí ze zákona o půdě novou dohodou a částečným finančním plněním a že by svůj restituční nárok zcela vypořádal a zároveň se ve prospěch státu vzdal vypořádání zbylé převážné části restitučního nároku, jak měl na mysli náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2763/23. Bylo-li by tomu tak, šlo by o dohodu nerespektující smysl restitučního zákonodárství a vedoucí ke krácení práv oprávněného, přičemž tímto výkladem, poskytujícím oprávněnému toliko zanedbatelnou náhradu, by mu vznikly další křivdy. Stěžovatelka připomíná, že vedlejší účastníci bylo známo, jaký byl charakter předmětných pozemků (viz rozhodnutí Ministerstva zemědělství - Pozemkového úřadu Prahy ze dne 6. 1. 2009, sp. zn. PÚ 8579/93), a přesto stanovila záměrně, v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, výši restitučního nároku nesprávně a vyčkávala, zda se oprávněnému podaří dohledat dobové doklady a bude se domáhat správného ocenění. Činit za takové situace ex post výklad, že se oprávněný svým jednáním vzdal zbytku svého restitučního nároku, je podle stěžovatelky zneužitím postavení silnější strany a nemělo by požívat právní ochrany, resp. měl by být upřednostněn takový výklad, který slabší smluvní straně poskytne přiměřenou a spravedlivou ochranu.

10. Stěžovatelka rovněž připomenula, že v době žádosti se na základě dosavadního jednání vedlejší účastnice oprávněný obával, zda se jeho restituční nárok, alespoň v části v té době nerozporované vedlejší účastnicí, podaří vůbec vypořádat, přičemž vedlejší účastnice rozhodla o vydání až po cca 16 letech od uplatnění nároku.

11. Na základě uvedeného i z nálezu ze dne 22. 5. 2024, sp. zn. I. ÚS 2763/23, stěžovatelka dovozuje, že nárok byl poskytnutím částečné finanční náhrady uspokojen toliko částečně, přičemž ohledně jeho neuspokojené části v celkové výši 1 232 885,60 Kč zůstává stát nadále v prodlení. Vedlejší účastnice řízení při vyčíslení restitučního nároku oprávněného porušila svou zákonnou povinnost evidovat restituční nárok ve správné výši, když nezohlednila stavební charakter nevydaného pozemku, neboť charakter a cena odňatých a nevydaných pozemků jsou pro stanovení výše restitučního nároku rozhodující.

12. Podle stěžovatelky Nejvyšší soud nesprávně rozděluje oprávněné osoby podle zákona o půdě na dvě skupiny, a to: a) skupinu oprávněných osob, které částečně vypořádaly restituční nárok prostřednictvím náhradních pozemků (tj. naturální náhradou) a které se mohou domáhat nápravy pochybení státu při vyčíslení restitučního nároku; b) skupinu oprávněných osob, které částečně vypořádaly restituční nárok prostřednictvím peněžité náhrady a které se v zásadě nemohou domáhat nápravy pochybení státu při vyčíslení restitučního nároku. Důsledkem je pak extrémní disproportion mezi oprávněnými osobami zakládající nerovnost v postavení oprávněných osob co do možnosti domáhat se vypořádání celého restitučního nároku, kdy jednu ze skupin Nejvyšší soud fakticky tohoto práva nelegitimně zbavuje. Stěžovatelka je přesvědčena, že bylo-li plněno toliko částečně (a to

bez ohledu na to, zda bylo plněno naturální či finanční náhradou), jde o částečné plnění dluhu, přičemž oprávněná osoba se může domáhat vypořádání zbylé části restitučního nároku, pokud se zbylé části výslovně a platně nevzdá.

13. Stěžovatelka dále nesouhlasí se závěrem obecných soudů, že právo na náhradu za odňaté a nevydané pozemky podle zákona o půdě, resp. právo na přecenění restitučního nároku, podléhá promlčení, a že žalobě proto nemohlo být vyhověno. Namítá, že při zohlednění smyslu a účelu restitučního zákonodárství z platné právní úpravy vyplývá, že oprávněné osoby specifikované v § 13 odst. 8 zákona o půdě, které řádně uplatnily restituční nárok, mohou uplatňovat právo na náhradu za odňaté a nevydané pozemky podle zákona o půdě bez striktní časové hranice. Stěžovatelka z judikatury Nejvyššího soudu dovozuje, že právo na přecenění restitučního nároku ani právo na následné poskytnutí náhrady za restituční nárok se nepromlčuje.

14. Závěr obecných soudů o tom, že je nutno klást k tíži oprávněného, že se mu nepodařilo zjistit protiprávní jednání státu dříve, je v rozporu se základními principy spravedlnosti. Takový přístup je podle stěžovatelky svévolný a zjevně zneužívající institut promlčení, resp. rozporný s dobrými mravy. Stěžovatelka považuje námitku promlčení za rozpornou s dobrými mravy i s přihlédnutím k individuálním okolnostem, že: a) vedlejší účastnice nesprávně vyčíslila restituční nárok a porušila tak svou zákonnou povinnost, přičemž v době poskytnutí částečné náhrady přímo věděla, resp. objektivně vědět mohla a měla, že jí evidovaná výše nároku neodpovídá charakteru a ocenění odňatého a nevydaného pozemku; b) oprávněný v době podání žádosti o vyplacení částečné finanční náhrady jednal v omylu vyvolaném vedlejší účastnicí; c) správní řízení o restitučním nároku bylo postiženo mimořádnými prodlevami a lhůty pro rozhodnutí správního orgánu ve věci samé byly mnohonásobně překročeny, když vedlejší účastníci trvalo 16 let, než o základu restitučního nároku a ještě nesprávně rozhodla.

15. Z výše uvedených důvodů stěžovatelka dovozuje, že závěry obsažené v napadených rozhodnutích jsou v rozporu se smyslem a účelem restitučního zákonodárství.

16. Stěžovatelka konečně namítá, že se Nejvyšší soud neodůvodněně odchýlil od vlastní rozhodovací praxe, když uvádí, že skutkově totožná věc, kterou rozhodl odlišně, nelze na případ stěžovatelky použít. V takovém postupu spatřuje prvky nepřipustné libovůle a nepředvídatelnosti soudního rozhodování.

17. Ústavní stížností se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť jimi bylo zasaženo do jejích ústavně zaručených práv dle čl. 1, čl. 3 odst. 1, čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ("Listina") a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ("Úmluva") a čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

III. Vyjádření účastníků řízení, vedlejší účastnice řízení a replika stěžovatelky

18. Ústavní soud si pro účely řízení o ústavní stížnosti vyžádal vyjádření Nejvyššího, krajského a okresního soudu a Státního pozemkového úřadu.

19. Nejvyšší soud se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

20. Krajský soud odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a na svých právních závěrech, které vychází z judikatury Nejvyššího soudu, setrval.

21. Okresní soud upozornil, že podle jeho názoru není podání ústavní stížnosti proti soudním rozhodnutím v pravomocně skončené věci prostou správou ve smyslu § 1678 odst. 1 o. z., a proto zpochybnil aktivní legitimaci stěžovatelky k podání ústavní stížnosti. Argumentace stěžovatelky vycházející z odkazu na usnesení Nejvyššího soudu č. j. 24 Cdo 2335/2021-228 není přílehavá, neboť

v uvedené věci se dovolací soud vyjadřoval k otázce pokračování v řízení o uplatněném restitučním nároku žalobce, který zemřel v průběhu prvoinstančního řízení.

22. Okresní soud dále zopakoval, že oprávněný v minulosti požádal vedlejší účastnici o vypořádání (celého) restitučního nároku za (předmětný) nevydaný pozemek, a to zaplacením peněžité náhrady na jím označený bankovní účet. Z tehdejšího projevu vůle oprávněného nevyplývá, že by pozemkový fond žádal o poskytnutí vyšší částky (restituční náhrady) a že by předmětné plnění od vedlejší účastnice přijal pouze jako částečné s tím, že je mu třeba ještě doplatit zbytek. Pokud by Ústavní soud měl za to, že vyplacené finanční náhrady mohou restituenti zpochybnit bez dalšího, tj. i v případě, že původně souhlasili s takto úplným vypořádáním svého restitučního nároku, jednalo by se de facto o otevření nové restituční vlny, což je otázka, která přísluší k řešení primárně zákonodárci, v individuální věci pak orgánu ochrany ústavnosti. Takto ovšem Ústavní soud dosud na podobné věci nenahlížel, když v nálezu ze dne 22. 5. 2024, sp. zn. I. ÚS 2763/23, dospěl k závěru, že žádosti o finanční náhradu podle § 16 odst. 1 zákona o půdě a jejím poskytnutím v neúplné (částečné) výši restituční nárok nezaniká, nebyl-li zjištěn jednoznačný projev vůle oprávněné osoby se zbytkem restitučního nároku vzdát. V případě zjištění takové vůle je třeba vzhledem k okolnostem věci posoudit, zda jí lze přiznat příslušné právní účinky. Okresní soud uvádí, že okolnosti zmíněné v citovaném nálezu odpovídajícím způsobem ověřil a tyto se staly součástí dílčích skutkových zjištění, závěru o skutkovém stavu a v návaznosti na to pak i součástí právního posouzení dané věci. Stěžovatelka tato skutková zjištění (která v řízení o ústavní stížnosti nelze revidovat) ústavní stížností fakticky obchází, když má za to, že případ oprávněného je totožný s případem řešeným v posledně označeném nálezu, což ovšem okresní soud odmítá. Okresní soud považuje ústavní stížnost za nedůvodnou.

23. Vedlejší účastnice předložila vyjádření shodné jako ve věci sp. zn. II. ÚS 1186/24. Poukázala na to, že Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 2763/23 sice odkazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2016, sp. zn. 28 Cdo 3042/2015, avšak opomíjí, že ústavní stížnost proti němu Ústavní soud svým usnesením ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. III. ÚS 2296/16, odmítl. Vedlejší účastnice uvedla, že Nejvyšší soud v napadeném rozhodnutí vycházel z dohody o vypořádání restitučního nároku zaplacením peněžité náhrady, přitom oprávněný netvrdil, že v době vypořádání nároku byl omezen ve svém rozhodování, či na něj byl činěn jakýkoli nátlak. Až do roku 2021 netvrdil, že přijal pouze částečné plnění nebo že zpochybňuje podklady pro vyplacenou náhradu. Mezi oprávněným a vedlejší účastnicí byla uzavřena dohoda o způsobu vypořádání jeho restitučního nároku a obě strany této dohody měly za to, že tím je dluh splněn a pohledávka zanikla. O tom svědčí i skutečnost, že obě strany tento stav dlouhodobě respektovaly. Na základě výše uvedeného byl podle vedlejší účastnice její dluh spočívající ve vypořádání restitučních nároků zcela splněn před více než 13 lety, a to způsobem, který si oprávněný podle zákona o půdě sám zvolil. Ve vztahu k otázce promlčení nároku na přecenění peněžité náhrady poukázala vedlejší účastnice na judikaturu Nejvyššího soudu či konkrétní rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, podle kterého je právo na poskytnutí náhrady podle zákona o půdě majetkovým právem, které podléhá promlčení. S odkazem na usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 10. 2011, sp. zn. II. ÚS 2716/11, pak vedlejší účastnice připomněla zásadu odpovědnosti oprávněného za ochranu svých práv (*vigilantibus iura scripta sunt*). S touto zásadou je námitka promlčení v souladu, neboť nejsou známy okolnosti, které oprávněnému bránily ohradit se proti výši peněžité náhrady, případně podat žalobu ve tříleté promlčecí lhůtě. Dále poukazuje na to, že z rozhodnutí obecných soudů napadených ústavní stížností vyplývá, že bylo prokázáno, že vedlejší účastnice (resp. její právní předchůdce) v zákonné lhůtě a bez prodlení poskytla oprávněnému k jeho výzvě plnění podle jeho volby a ve výši, se kterou byl předem seznámen. Od té doby vedlejší účastnice považovala nárok oprávněného za vypořádaný. Od okamžiku přijetí vyplacené peněžité náhrady proto lze odvozovat počátek promlčení. Vedlejší účastnice se domnívá, že i stát má právo na zachování právní jistoty, přičemž odmítnutí námítky promlčení je zásahem, který musí být s ohledem na zachování právní jistoty stran právních jednání výjimečný. V

tomto ohledu vedlejší účastnice odkazuje na rozhodnutí ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, ve kterém Nejvyšší soud dovodil, za jakých okolností by se uplatnění promlčecí námitky přičilo dobrým mravům. Jelikož byl restituční nárok oprávněného, resp. stěžovatelky, uspokojen, případně došlo k promlčení jakýchkoliv dalších nároků, je podle vedlejší účastnice ústavní stížnost nedůvodná.

24. Stěžovatelka v replice odmítá názor okresního soudu, že by nebylo možno na daný případ aplikovat rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 24 Cdo 2335/2021-228, obsahující závěr, že v rámci prosté správy lze pokračovat v soudních řízeních o uspokojení restitučního nároku. Při připuštění opačného výkladu, by byla podle stěžovatelky (s ohledem na běh lhůt a nemožnost podání uvedených prostředků k bránění práv) znemožněna účinná obrana porušených práv zemřelého oprávněného, a tedy i práva jeho právních nástupců. Ve zde posuzovaném případě si navíc stěžovatelka dovoluje poukázat na specifické okolnosti případu, kdy okruh dědiců, do kterého patří i stěžovatelka, ve shodě určil správkyní pozůstalosti právě stěžovatelku a s jejím postupem bez výhrad souhlasí.

25. Stěžovatelka uvádí, že úvahy vedlejší účastnice o údajné existenci dohody o zániku restitučního nároku, a to bez jakékoli vazby na skutkové závěry a dokazování před obecnými soudy, nemohou být předmětem přezkumu v řízení o ústavní stížnosti. Uvádí, že oprávněný sice požádal vedlejší účastnici žádostí ze dne 26. 7. 2010, aby mu oproti jeho restitučnímu nároku ve výši tehdy evidované vedlejší účastnicí (29 994,70 Kč) byla poskytnuta finanční náhrada, z této žádosti však nevyplývá, že by zbytek dluhu, tedy správně vyčíslený restituční nárok, náležející mu ze zákona, ponížený o poskytnuté plnění, měl zaniknout, resp. byl zcela a řádně vypořádán. Vedlejší účastnicí citované rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2016, sp. zn. 28 Cdo 3042/2015, není podle stěžovatelky přiléhavé, neboť bylo vydáno za jiných skutkových okolností posuzované věci. Závěr vedlejší účastnice o uzavření dohody o zániku restitučního nároku je podle názoru stěžovatelky nesprávný, když jejím právním předchůdcem nebyla projevona jednoznačná a nezpochybnitelná vůle, jak ostatně vyžaduje i vedlejší účastnicí odkazovaný náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2763/23. Stěžovatelka poukazuje na snahu státu vyhnout se svým zákonným povinnostem a v této souvislosti odkazuje na recentní rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 9. 2024, sp. zn. 28 Cdo 1905/2024. Stěžovatelka nesouhlasí s vyjádřením okresního soudu v tom smyslu, že je jeho rozhodnutí v souladu s nálezem Ústavního soudu ze dne 22. 5. 2024, sp. zn. I. ÚS 2763/23. Má za to, že zmíněný náleze obsahuje obecně platné závěry, které jsou v zásadě použitelné napříč všemi spory mezi oprávněnými osobami a vedlejší účastnicí, a že okresní soud tyto závěry ve svém rozhodnutí nerespektoval, resp. je jeho rozhodnutí s těmito v rozporu. Stěžovatelka je přesvědčena, že restituční nárok existuje dále bez ohledu na částečně poskytnutá plnění (ve formě finanční či naturální náhrady) a v podobě, v jaké měl být při zohlednění skutečného charakteru nevydaných pozemků vedlejším účastníkem oceněn a evidován. Bylo a je povinností státu zajistit správné ocenění restitučního nároku, a nikoli přesouvat toto břemeno na oprávněné osoby, jímž se stát dobrovolně zavázal odčinit historicky způsobenou majetkovou křivdu. Pakliže okresní soud argumentuje tím, že byl zjištěn jednoznačný projev vůle právního předchůdce prominout vedlejší účastnicí zbytek dluhu (restitučního nároku v zákonné výši), podle stěžovatelky nepřipustně domýšlí skutkové okolnosti případu, které nebyly předmětem posuzování a dokazování před obecnými soudy, tak aby zdánlivě dostal závěrům zmíněného nálezu sp. zn. I. ÚS 2763/23.

26. Stěžovatelka nesouhlasí ani s argumentací vedlejší účastnice, že by se restituční nárok oprávněného měl promlčovat. V odkazovaném rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2021, sp. zn. 28 Cdo 822/2021, nebylo promlčení posuzováno pro případ, že by vedlejší účastnice provedla nesprávné ocenění restitučního nároku a toto své pochybení odmítala napravit tak, jako je tomu nyní. Stěžovatelka považuje za nepřezkoumatelnou úvahu vedlejší účastnice o nedostatečné aktivitě oprávněného a připomíná, že ocenila-li by vedlejší účastnice restituční nárok správně na samém počátku, pak dokonce i při neaktivitě oprávněného by jeho nároky nebyly nikterak oslabeny. O to

spíše nemohou být nároky oslabeny pouze povšechným závěrem vedlejší účastnice o neaktivitě oprávněného, byl-li restituční nárok oceněn nesprávně. Nadto aktivní snaha není nezbytnou náležitostí pro úspěšné domáhání se jednou vzniklého restitučního nároku.

27. Pokud snad okresní soud vyjadřuje obavu z toho, že oprávněné osoby by se mohly hromadně domáhat dalších přeceňování již částečně uspokojených restitučních nároků, tedy že by mohlo dle jeho slov dojít k otevření nové restituční vlny, pak v této věci stěžovatelka nad rámec vlastního případu uvádí, že podle jejího názoru by o takový důsledek nešlo, když nejde o zvyšování nároků "donekonečna", ale pouze o plnění, ke kterému se stát zavázal od počátku, tzn. již přijetím příslušné zákonné úpravy.

IV. Splnění podmínek řízení

28. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas.

29. Ačkoliv stěžovatelka v ústavní stížnosti uvedla, že je správkyní pozůstalosti po oprávněném, v době podání ústavní stížnosti tomu tak nebylo. Ústavnímu soudu však bylo z úřední činnosti známo, že si v jiném řízení o ústavní stížnosti vyžádal od pověřené soudní komisařky JUDr. Věry Sáblíkové, notářky, informace o okruhu dědiců a osobě vykonávající správu pozůstalosti po oprávněném. JUDr. Sáblíková zaslala Ústavnímu soudu potvrzení, že stěžovatelka je jednou z dědiců po oprávněném, a tím i jeho právní nástupkyní. Jelikož v řízení o ústavní stížnosti nejde o právo, jež je vázáno jen na samotnou osobu oprávněného, a podle hmotného práva jeho smrtí k zániku práv a povinností nedošlo, Ústavní soud konstatuje, že stěžovatelka byla aktivně legitimována k podání ústavní stížnosti z titulu právního nástupnictví (srov. usnesení ze dne 7. 12. 2005, sp. zn. II. ÚS 357/04). Pouze pro úplnost Ústavní soud dodává, že v průběhu řízení o ústavní stížnosti jmenoval Obvodní soud pro Prahu 9 stěžovatelku usnesením ze dne 30. 1. 2025, č. j. 13 D 766/2024-69, správkyní celé pozůstalosti, a to v plném rozsahu s tím, že je při výkonu této funkce povinna vždy jednat s péčí řádného hospodáře a vykonávat práva a plnit povinnosti, které příslušely zůstaviteli-oprávněnému.

30. Ústavní soud dále shledal, že stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu a Ústavní soud je současně k projednání ústavní stížnosti příslušný. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka (resp. oprávněný) před jejím podáním vyčerpala veškeré zákonné procesní prostředky ochrany svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona a contrario).

V. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

31. Po prostudování ústavní stížnosti, vyžádaných spisů a zaslaných vyjádření dospěl Ústavní soud k závěru, že je ústavní stížnost důvodná.

A) Obecná východiska pro posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

32. Úkolem Ústavního soudu je ochrana ústavnosti, nikoliv běžné zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Není proto součástí soustavy obecných soudů, není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva a do rozhodovací činnosti obecných soudů může zasáhnout jen tehdy, shledá-li porušení některého základního práva nebo svobody.

33. Ústavní soud dále připomíná, že podle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby, přičemž závazný je nejen výrok, ale rovněž část odůvodnění nálezu, která je s jeho výrokem spjata (tzn. nosné důvody rozhodnutí, ratio decidendi). Právě a jen v rámci tohoto odůvodnění musí být daný výrok vykládán. Rozhodnutí Ústavního soudu tak představují závazná interpretační vodítka pro rozhodování ve skutkové a právně obdobných věcech, od nichž je sice možné se odklonit, to ovšem pouze ve výjimečných a racionálně

odůvodněných případech. Judikatura Ústavního soudu přitom plně zavazuje rovněž samotný Ústavní soud, resp. jeho jednotlivé senáty (s výjimkou případu uvedeného v § 23 zákona o Ústavním soudu, podle něhož dospěje-li senát v souvislosti se svou rozhodovací činností k právnímu názoru odchylnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu, předloží otázku k posouzení plénu, přičemž stanoviskem pléna je senát v dalším řízení vázán). Toto konstatování činí zdejší soud zejména proto, že v ústavní stížnosti stěžovatelka argumentuje jeho judikaturou a aplikovatelností jeho právních závěrů na nyní posuzovanou věc.

34. Ústavní soud opakovaně vyslovil, že k restitucím nelze přistupovat formalisticky, ale musí být vždy sledován účel, jehož má být restitucí dosaženo, tedy odčinění majetkové křivdy z minulosti. Úkolem soudce v podmínkách materiálního právního státu je tak nalézt řešení, které by zajišťovalo maximální realizaci základních práv účastníků sporu a, není-li to možné, rozhodnout v souladu s obecnou ideou spravedlnosti, resp. podle obecného přirozenoprávního principu (viz náleze ze dne 16. 6. 2005, sp. zn. I. ÚS 353/04, náleze ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 1713/13, a v neposlední řadě i náleze ze dne 5. 3. 2025, sp. zn. II. ÚS 1186/24).

35. Restitučními zákony se demokratická společnost snaží alespoň částečně zmírnit následky minulých majetkových a jiných křivd. I proto jsou stát a jeho orgány povinny postupovat podle restitučního zákona v souladu s oprávněnými zájmy osob, jejichž újma má být alespoň částečně kompenzována. Ke splnění účelu a cíle restitucí je proto zejména nutné, aby obecné soudy interpretovaly restituční zákony ve vztahu k oprávněným osobám co nejvstřícněji a v duchu snahy o zmírnění některých majetkových křivd, v jejichž důsledku k odnětí majetku došlo. Případné legislativní nedůslednosti různého druhu i nepředvídatelnost v postupu různých státních orgánů nebo osob jednajících v podstatě za stát nelze vykládat v neprospěch oprávněných osob, ale ve vztahu ke konkrétní věci s ohledem na platné konstitutivní hodnoty a principy demokratického právního státu tak, jak jsou vyjádřeny v ústavním pořádku České republiky (náleze ze dne 26. 6. 2012, sp. zn. I. ÚS 2050/11, a opětovně sp. zn. II. ÚS 1186/24). Jinak řečeno, při výkladu restitučních předpisů není možné postupovat příliš restriktivně a formalisticky, naopak je nutné vykládat je velmi citlivě a vždy s ohledem na okolnosti konkrétního případu (obdobně náleze ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 1713/13, a opětovně sp. zn. II. ÚS 1186/24).

36. V již zmiňovaném nálezu ze dne 22. 5. 2024, sp. zn. I. ÚS 2763/23, se Ústavní soud zabýval otázkou, zda je ústavně souladný závěr obecných soudů, podle kterého nárok restituventa zanikl, byla-li mu již poskytnuta finanční náhrada, přestože byla vyplacena v nezákonné (neúplné) výši. Ústavní soud v uvedeném nálezu vyslovil, že z hlediska práva na ochranu a uspokojení restitučního nároku nelze činit rozdíl mezi oprávněnými osobami, které žádají o naturální náhradu podle § 11a odst. 1 zákona o půdě, a oprávněnými osobami, které žádají o finanční náhradu podle § 16 odst. 1 zákona o půdě. Jejich postavení je rovné. Žádostí o finanční náhradu podle § 16 odst. 1 zákona o půdě a jejím poskytnutím v neúplné (částečné) výši restituční nárok nezaniká, nebyl-li zjištěn jednoznačný projev vůle oprávněné osoby vzdát se zbytku restitučního nároku. V případě zjištění takové vůle je třeba vzhledem k okolnostem věci posoudit, zda ji lze přiznat příslušné právní účinky. S uvedenými závěry se Ústavní soud ztotožnil i ve svém nálezu ze dne 21. 1. 2025, sp. zn. III. ÚS 3111/23, a ostatně i sp. zn. II. ÚS 1186/24.

B) Aplikace obecných východisek na posuzovaný případ

37. Jak již bylo popsáno, v nyní posuzované věci se oprávněný v řízení před obecnými soudy podanou žalobou domáhal přecenění svého restitučního nároku a s tím spojil požadavek na bezúplatný převod náhradních pozemků k uspokojení tohoto přeceněného restitučního nároku.

38. Vedlejší účastnice ocenila restituční nárok oprávněného částkou 29 994,70 Kč, která mu také byla vyplacena. Oprávněný na základě nově zpracovaných znaleckých posudků zjistil, že celková

cena nevydaných pozemků byla výrazně vyšší (2 585 750 Kč), neboť v době přechodu na stát byl vyvlastněný pozemek sice evidován jako zemědělský, avšak byl určen k výstavbě obytného souboru Černý most II. Vedlejší účastníci (resp. jejímu právnímu předchůdci Pozemkovému fondu České republiky) přitom bylo s ohledem na odůvodnění rozhodnutí sp. zn. PÚ 8579/93, kterým nebyl pozemek oprávněnému vydán, známo, že v době odnětí pozemků a jejich převedení na stát (v roce 1983) byl předmětný pozemek územním rozhodnutím určen k zastavění. Přestože vedlejší účastnice prokazatelně disponovala podklady prokazujícími stavební charakter pozemku, nestanovila správnou výši restitučního nároku.

39. V ústavní stížnosti stěžovatelka nesouhlasila se závěry obecných soudů, že restituční nárok oprávněného byl bez ohledu na jeho správnou výši poskytnutím částečné finanční náhrady vyplacené v roce 2010 zcela vypořádán a tím zanikl či byl promlčen.

40. Obecné soudy v ústavní stížnosti napadených rozhodnutích vycházely zejména z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 2023 sp. zn. 28 Cdo 974/2023, ten však byl právě nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2763/23 zrušen. Předmětem posouzení přitom byla totožná otázka, jako v nyní posuzované věci, tedy zda je ústavně souladný závěr obecných soudů, podle něhož nárok restituenta zanikl, byla-li mu již poskytnuta finanční náhrada, přestože byla vyplacena v nezákonné (neúplné) výši. Závěry obsažené v uvedeném nálezu jsou proto závazné i v této nyní posuzované věci.

41. Ústavní soud se tehdy podrobně zabýval otázkou, zda je obecně možné "přecenit" nároky restitucentů, byla-li jim již poskytnuta náhrada v nezákonné, nižší výši. Taková možnost totiž existuje v případě, kdy oprávněná osoba uspokojovala svůj restituční nárok formou vydání náhradního pozemku. Ústavní soud podrobil výklad Nejvyššího soudu obsažený v rozsudku ze dne 11. 7. 2023, sp. zn. 28 Cdo 974/2023, přezkumu z pohledu toho, zda jím byla porušena práva stěžovatelů na rovnost podle čl. 1 Listiny. Nejvyšší soud přitom rozlišoval dvě kategorie oprávněných osob: a) restitucenti, jejichž restituční nárok byl částečně vypořádán formou naturální náhrady podle § 11a odst. 1 zákona o půdě; b) restitucenti, jejichž restituční nárok byl částečně vypořádán formou finanční náhrady podle § 16 odst. 1 zákona o půdě. Z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 974/2023 přitom vyplynulo, že Nejvyšší soud dovozuje "privilegovanost naturální restituce" (myšleno patrně ve smyslu naturální náhrady, neboť jedinou naturální restitucí je vrácení odňatého majetku).

42. Ústavní soud se proto v uvedeném nálezu zabýval tím, zda je ústavně konformní rozlišovat mezi restituenty, kteří žádali o vydání náhradních pozemků, a restituenty, kteří žádali o poskytnutí finanční náhrady, a to konkrétně v návaznosti na otázku, zda má forma původně zvolené náhrady vliv na případný zánik jejich vadně oceněných a částečně uspokojených restitučních nároků. Podle Ústavního soudu jde v obou případech o osoby ve srovnatelném právním postavení - oprávněné osoby domáhající se uspokojení svého restitučního nároku v zákonné výši. Připustila-li judikatura, že na základě dohody oprávněné osoby a subjektu povinného k poskytování náhrad je možné učinit předmětem náhrady peněžité plnění bez dalšího (srov. stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 1995 sp. zn. Cpjn 36/95), nelze klást stěžovatelům k tíži, že jim byla na jejich žádost místo náhradních pozemků poskytnuta finanční náhrada, čímž byl její subsidiární charakter potlačen. Ústavní soud zdůraznil, že v případě obou forem náhrad za nevydaný pozemek se uspokojuje povahou totožný restituční nárok. Nároky všech oprávněných osob vyplývají ze zákona o půdě, jejich postavení je rovné a přísluší jim stejná práva a povinnosti. Kvalita restitučního nároku nemůže být horší jen proto, že se oprávněná osoba rozhodla jej uspokojovat jiným, právem aprobovaným způsobem.

43. Ústavní soud dále v uvedeném nálezu podotkl, že nelze pominout ani to, že oprávněné osoby mohly přijmout finanční náhradu pod tíhou mnohaletého restitučního procesu, který nespěl ke konci v dohledné době. Tak tomu bylo i v nyní posuzované věci. Jak stěžovatelka v ústavní stížnosti uvedla, v době žádosti dosavadní jednání vedlejší účastnice vyvolávalo obavy, zda se restituční nárok,

alespoň zčásti v té době nerozporované vedlejší účastníci, podaří vůbec vypořádat, vedlejší účastnice rozhodla o vydání přibližně po 16 letech od uplatnění nároku.

44. V nález ze dne 21. 5. 2013 sp. zn. IV. ÚS 1088/12, bod 12, Ústavní soud vyslovil, že restituční řízení se nesmí podobat loterii. Ani osoby žádající o náhradní pozemky, ani osoby žádající o finanční kompenzaci neměly v době (prvního) uplatnění restitučního nároku jistotu, jakým způsobem se bude na jimi zvolené náhrady v budoucnu pohlížet. Nelze potom jedné skupině restituentů s odstupem doby sdělit, že "mají smůlu", jestliže nezvolili ten správný způsob náhrady. Je znakem právního státu zajistit osobám ve stejném právním postavení shodnou právní ochranu (srov. nález ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 35/17, body 70 a 73).

45. V nález ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. II. ÚS 4139/16, Ústavní soud uvedl, že je bez významu, že zákon o půdě na rozdíl od zákona o mimosoudních rehabilitacích umožňoval vydání náhradního pozemku. Z hlediska účelu finanční náhrady a souvisejícího požadavku její přiměřenosti a rozumnosti jde totiž o odlišnost formální. Opačný výklad by mohl znamenat, že stát oprávněným osobám fakticky přestane nabízet adekvátní pozemky a místo toho bude jejich čtvrt století trvajícím nárok vypořádávat prostřednictvím bagatelních částek (viz bod 50). Z uvedeného pak plyne, že mezi finanční a naturální náhradou není možné z hlediska jejich účelu (jímž je uspokojení restitučního nároku) činit rozdíly; nelze tudíž činit rozdíl ani mezi oprávněnými osobami podle jimi zvolené formy náhrady co do rozsahu soudní ochrany proti liknavému a svévolnému postupu Státního pozemkového úřadu. Ústavní soud tak setrvává na svém závěru, že neexistuje legitimní důvod, proč by jedné skupině restituentů měla být oproti jiné upřena soudní ochrana (čl. 36 odst. 1 Listiny) jejich restitučního nároku. Dospěl-li Nejvyšší soud svým výkladem a aplikací restitučních předpisů k závěru opačnému, podrobil stěžovatelku (resp. oprávněného) bez legitimního cíle (neodůvodněně) nerovné ochraně dotčeného základního práva, která naplňuje znaky tzv. neakcesorické nerovnosti (čl. 1 Listiny), čímž porušil požadavek vyloučení libovůle při odlišování subjektů a ochrany jejich práv.

46. Z hlediska práva na ochranu a uspokojení restitučního nároku nelze činit rozdíl mezi oprávněnými osobami, které žádají o naturální náhradu podle § 11a odst. 1 zákona o půdě, a oprávněnými osobami, které žádají o finanční náhradu podle § 16 odst. 1 zákona o půdě. Jejich postavení musí být rovné.

47. Jde-li o vliv poskytnutí (částečné) finanční náhrady na existenci restitučního nároku, poukazuje Ústavní soud na to, že restituční nárok přísluší všem oprávněným osobám podle zákona o půdě. Právo na jeho uspokojení vyplývá přímo ze zákona, který stanoví jednotlivé formy náhrad. Pro určení výše restitučního nároku oprávněné osoby je rozhodující charakter a cena odňatých a nevydaných pozemků (§ 16 odst. 1 a § 28a zákona o půdě), nikoliv nesprávná interní evidence vedlejší účastnice. Ocenění restitučního nároku vedlejší účastnicí je pouze jejím administrativním úkonem, neprobíhá žádné správní řízení a ohledně výše nároku není vydáváno žádné správní rozhodnutí.

48. Výše finanční náhrady je upravena v § 28a zákona o půdě, podle něhož se náhrady - nestanoví-li zákon jinak - poskytují v cenách platných ke dni 24. 6. 1991, a to u věcí nemovitých v cenách podle vyhlášky č. [182/1988](#) Sb. Původně panoval názor, že finanční náhrada neplní účel hodnotového ekvivalentu za nevydaný pozemek, a její funkce je tedy symbolická. Ústavní soud ovšem nálezem ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. II. ÚS 4139/16, význam finanční náhrady posunul tak, že má umožnit odstranění či zmírnění křivd způsobených komunistickým režimem srovnatelným způsobem jako při vydání věci; musí být tedy s ohledem na účel restitučních předpisů přiměřená a rozumná. Tyto závěry Ústavní soud výslovně aproboval také v nález ze dne 12. 1. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 21/19, v němž posuzoval ústavnost § 16 odst. 1 zákona o půdě ve slovech "stanovené podle § 28a" (srov. též nález ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 35/17).

49. Z ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu pak vyplývá, že vedlejší účastnice má povinnost

evidovat restituční nároky oprávněných osob ve správné výši (viz usnesení ze dne 1. 3. 2022, sp. zn. 28 Cdo 536/2022, či ze dne 7. 6. 2022, sp. zn. 28 Cdo 1562/2022). Za liknavý či svévolný postup ztěžující uspokojení restitučního nároku lze považovat i nesprávné ocenění odňatých a nevydaných pozemků (srov. např. usnesení ze dne 21. 6. 2016, sp. zn. 28 Cdo 155/2016).

50. Ústavní soud se v nyní posuzované věci zabývá konkrétní situací a dospěl k závěru, že restituční nárok původní oprávněné osoby částečným plněním nezanikl ani zaniknout nemohl. Již od jeho vzniku měla být jeho hodnota stanovena podle charakteru odňatého pozemku. Ocenila-li vedlejší účastnice restituční nárok v rozporu se svou zákonnou povinností nižší částkou, oprávněné osobě přesto ze zákona plynul nárok na poskytnutí náhrady ve správné výši, a to již od počátku (ex tunc). Není rozhodné, v jaké výši jej vedlejší účastnice ke dni žádosti o poskytnutí finanční náhrady evidoval a jakou finanční náhradu oprávněnému poskytl. Částečným plněním dluh (obecně) nezaniká a není žádný důvod, aby zanikl restituční nárok. Tím spíše proto, že na jedné straně stojí stát plnicí své zákonné povinnosti a na druhé straně restituent, jehož křivdy (a křivdy jeho předchůdců) se stát snaží odčinit. Opačný výklad by vedl k protiústavním důsledkům, především by byl v rozporu se smyslem a účelem restitučních předpisů.

51. V uvedeném nálezu sp. zn. I. ÚS 2763/23 Ústavní soud upozornil, že je nezbytné rozlišovat, zda se oprávněné osoby domáhají uspokojení zbývající výše restitučního nároku, který byl z důvodu vadného (nezákonného) postupu vyplacen v neúplné výši, či zda se domáhají navýšení restitučního nároku s tím, že její výši nepovažují za přiměřenou a rozumnou. V tehdy posuzované věci, stejně jako v nyní posuzované věci, jde o případ první. Oprávněný se nedomáhal vydání náhradních pozemků ve výši, která by odpovídala jeho představám o současné tržní hodnotě odňatých pozemků. Nenamítal ani, že podle vyhlášky určená hodnota není přiměřená. Neotvírá tak již jednou vypořádaný restituční nárok. Žádal pouze rozdíl mezi původním oceněním odňatých pozemků a oceněním správným, a to ke dni účinnosti zákona o půdě. Nejde ani o případ, kdy by restituční nárok byl oprávněnému postoupen.

52. Ze skutkových zjištění soudů současně nevyplývá, že by oprávněný výslovně a jednoznačně projevil vůli se práva na uspokojení zbývající části restitučního nároku vzdát či že přijetím finanční náhrady považuje svůj restituční nárok v celém rozsahu za vypořádaný (popř. uzavřel v tomto směru dohodu). Za takový projev vůle nelze považovat, že požádal a přijal finanční náhradu v nižší výši, než původně uplatňoval. Platí totiž, že případný sporný úkon, který je zjevně proti zájmům oprávněných osob, nelze vyložit k jejich tíži (srov. náleze ze dne 10. 12. 2008, sp. zn. I. ÚS 755/06, či sp. zn. II. ÚS 1186/24).

53. I kdyby snad bylo možné projevení této či obdobné vůle ze skutkových zjištění jednoznačně dovodit, bylo by třeba její účinky zhodnotit s ohledem na konkrétní okolnosti. Zásada autonomie vůle je v oblasti restitucí modifikována účelem a smyslem restitučních předpisů, neboť nejde o typický soukromoprávní vztah mezi rovnými stranami (viz náleze sp. zn. I. ÚS 755/06). Obdobně je bez relevance dohoda mezi oprávněnou a povinnou osobou, která vede pouze ke zkrácení práv restituventa (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2016, sp. zn. 28 Cdo 3042/2015). Bylo by totiž nesprávné, aby stát, který v rozporu se svou zákonnou povinností poskytl restituentům finanční náhradu v nesprávné výši, těžil tak z toho, že restituenti tuto náhradu přijali.

54. Obecně proto platí, že žádostí o finanční náhradu podle § 16 odst. 1 zákona o půdě a jejím poskytnutím v neúplné (částečné) výši restituční nárok nezaniká, nebyl-li zjištěn jednoznačný projev vůle oprávněné osoby se zbytku restitučního nároku vzdát. V případě zjištění takové vůle je třeba vzhledem k okolnostem věci posoudit, zda jí lze přiznat příslušné právní účinky.

55. Ústavní soud tedy učinil závěr, že oprávněnému vznikl nárok podle zákona o půdě na odškodnění za nevydaný pozemek, tento nárok částečným plněním nezanikl ani nebyl promlčen. Je proto

nezbytné poskytnout - nyní již stěžovatelce - odpovídající náhradu, a nikoli hledat způsoby, jak poskytnutí zákonem stanovené náhrady zabránit. Tím, že obecné soudy považovaly restituční nárok oprávněného, resp. stěžovatelky, za vypořádaný a zaniklý, mu (jí) odepřely soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny) a porušily jeho (její) legitimní očekávání, že jeho (její) restituční nárok bude uspokojen v zákonem stanoveném rozsahu (čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě). Dále soudy oprávněnému (stěžovatelce) bez legitimního důvodu poskytly nerovnou ochranu dotčeného základního práva (čl. 1 Listiny).

56. Ústavní soud si je plně vědom toho, že smyslem restitučního zákonodárství není napravení veškerých újem a nekonečné uplatňování a přeceňování restitučních nároků v situaci, kdy od účinnosti zákona o půdě uplynulo více než třicet let. Není ovšem přijatelné, aby stát, který se zavázal způsobené křivdy zmírnit, vadným postupem již v době jejich vypořádávání ocenil restituční nároky oprávněných osob v nižší výši, než jim podle zákona náleží, a následně jim odmítal poskytnout odpovídající náhradu. Tím spíše v situaci, kdy jiným oprávněným osobám v obdobné situaci ochranu práva na poskytnutí náhrady ve správné výši přiznává.

57. Stěžovatelce jako právní nástupkyni oprávněného bylo upřeno právo na uspokojení restitučního nároku jen na základě toho, že byla oprávněnému v minulosti na tento nárok poskytnuta peněžitá náhrada v nesprávné nižší výši. Závěr, že restituční nárok zanikl, neboť byla poskytnuta částečná peněžitá náhrada, odporuje smyslu a účelu restitučních předpisů a vyvolává další protiústavní důsledky (další křivdy).

58. Ústavní soud si je vědom toho, že obecné soudy v předmětné věci rozhodovaly dříve, než byly vydány výše odkazované nálezy sp. zn. I. ÚS 2763/23 a sp. zn. III. ÚS 3111/23. Ústavní soud je však těmito nálezy při svém dalším rozhodování vázán, neboť, jak bylo výše uvedeno, judikatura Ústavního soudu plně zavazuje rovněž samotný Ústavní soud, resp. jeho jednotlivé senáty.

VI. Závěr

59. Ústavní soud uzavírá, že stejně jako ve věci sp. zn. II. ÚS 1186/24, porušily obecné soudy napadenými rozhodnutími ústavně zaručené právo právního předchůdce stěžovatelky jako oprávněného (a nyní stěžovatelky) na rovnost podle čl. 1 Listiny, právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na ochranu legitimního očekávání podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. Ústavní soud proto ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí zrušil.

60. V dalším řízení bude úkolem okresního soudu věc znovu projednat a rozhodnout o ní. Při svém dalším rozhodování je okresní soud vázán právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu, jakož i v nálezech ze dne 22. 5. 2024, sp. zn. I. ÚS 2763/23, ze dne 21. 1. 2025, sp. zn. III. ÚS 3111/23, a ze dne 5. 3. 2025, sp. zn. II. ÚS 1186/24 (čl. 89 odst. 2 Ústavy). Okresní soud se bude zabývat zejména otázkou řádného vyčíslení finanční náhrady poskytnuté oprávněnému za odňaté pozemky ve vztahu k hodnotě odňatých pozemků, a otázkou míry uspokojení nároku oprávněného (nyní stěžovatelky). V této souvislosti vezme v úvahu, že žádost oprávněného o finanční náhradu a její přijetí v určité výši bez dalšího neznamená, že se vzdal práva na uspokojení svých restitučních nároků ve zbývajícím rozsahu.

Další články:

- [Náhrada škody](#)
- [Dražba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Insolvenční řízení a náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Společenství vlastníků jednotek](#)
- [Společný nájem bytu manžely \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zemědělská půda \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Smlouva o zápůjčce, insolvence](#)
- [Promlčení a ochrana spotřebitele](#)
- [Pozůstalost](#)
- [Pozůstalost](#)